

Кульбацька М.В.

магістранта кафедри англійської філології
МНУ імені В.О.Сухомлинського

Науковий керівник:

Мироненко Т.П.

в.о. професор
завідувач кафедри англійської філології,
кандидат педагогічних наук,
МНУ імені В.О.Сухомлинського

ВЕРБАЛІЗАЦІЯ ЕМОЦІЙ НА ЛЕКСИЧНОМУ МОВНОМУ РІВНІ (ЗА РОМАНОМ ТОНІ МОРРИСОН «УЛЮБЛЕНА»)

Лінгвістика ХХІ століття все більше набуває комунікативних рис, адже на перший план висувається дослідження комунікативної взаємодії індивідів, що розраховано на їх діалогічне порозуміння у співвідношенні з параметрами мови, середовища, культури. Даний процес та сама форма організації є досить складними та багатограними утвореннями, дослідженнями яких займалися:

В. фон Гумбольдт, О.О. Потєбня, Дж. Серль, В.В. Виноградов, Г.Г. Почепцов, Е. Гроссе, В.І. Шаховський, Л.Л. Бейкер, О.О. Селіванова, Т.Г. Грушевицька та ін.. Учені зосереджуються головним чином на обґрунтуванні загальних теоретичних засад комунікації, а емотивний фактор, як невідокремлювана її одиниця, залишається недослідженим у повному обсязі. Проблемою вираження емотивності у тексті займалися такі вчені як О.Є. Філімонова, І.М. Джобава, Є.В. Вакуленко, Т.В.Горшкова, П.С. Волкова, Л.А. Калімуліна і т.д.

У сучасній лінгвістиці статус текстової емотивності є недостатньо визначеним - її часто ототожнюють з експресивністю і оцінкою. Також, складність вивчення феномена текстової емотивності обумовлює існування в лінгвістиці різноманітних підходів до нього. У рамках кожного з підходів розробляються власні концепції текстової емотивності, використовується своя термінологія і методи дослідження, що значно ускладнює розумінні досліджуваного явища.

Емотивність - одна з найбільш невизначених характеристик людини, незважаючи на те, що проблема емотивності привертає сьогодні все більше уваги лінгвістів і є одним з найбільш актуальних об'єктів лінгвістичних досліджень. «Емоції (фр. *emotion* від лат. *emovere* «збуджувати, хвилювати») - одна з форм відображення світу, що позначає душевні переживання, хвилювання» [6, с.65]. Слід вказати, що емоції — це ті безпосередні переживання, що фіксується в мові людини. Вони багатогранні і зачіпають як біологічний, так і духовний рівень існування людини,

його поведінку, почуття і досвід [10, 11]. «Емоції являють собою різновид людських пристрастей, що пронизують всі сфери життя людини і відбиваються на всіх рівнях його мови, тому не тільки лексика мови, але фонетика і граматики також пронизані емоційними обертонами» [22, с.9].

Емоції можуть бути виражені різними способами: у вигляді емоційних реакцій, що є зовнішнім способом вираження емоцій, або у вигляді емоційного стану, яке відображає внутрішні переживання людини, але при цьому не має зовнішнього вираження. Так як емоційні реакції є зовнішнім способом вираження емоцій, то одним з їхніх елементів є вираз емоцій за допомогою мови: різного роду вигуки, запитання, вигуки, адже мова - не лише унікальний засіб спілкування, пізнання навколишнього світу і впливу на слухача, але й один із засобів самовираження.

Поняття емотивних засобів вираження дуже тісно пов'язане з категорією емотивності, «тобто з вираженням емоцій, при якому спілкування зберігає свою життєвість, природність, емоційність» [6, с. 65]. Однак вони не синонімічні. На рівні мови емоції трансформуються в емотивність, адже емоції - психологічна категорія, а емотивність - мовна. За визначенням Іонової, «емоції в тексті є відображенням різних аспектів людської емоційності і в той же час є характеристикою мовних і текстових засобів, службовців для кодування емотивного змісту» [12, с.6]. Тобто емотивність охоплює всі мовні засоби відображення емоцій людини.

Емоційна оцінка дійсності суб'єктом мовлення здійснюється через психічний механізм їх відображення в семантиці слів, словосполучень і мовних структурах, що використовуються для вербалізації емоцій [21]. Як справедливо зазначив професор В.І.Шаховський, емоції кодуються у вигляді компонентів, що формують емотивність слова, тобто здатність відтворювати у відповідних типізованих умовах досвід вербального вираження певних емоційних ставлень суб'єктів до того, що несе дане слово-образ [21].

Емоційна функція мови (тобто можливість висловлювати мовними засобами різні емоції і почуття) розглядається багатьма лінгвістами як одна з основних. Так, Н.А.Слюсарєва визначає емоційну функцію як базову і ставить її в один ряд з комунікативною та когнітивною [19]. Зауважимо, що емоційна функція - це не особлива функція мови в цілому або її окремих одиниць, вона присутня і проявляється у всіх традиційних функціях, коли справа стосується відображення емоцій. Виділення її в особливу функцію є досить умовним [2].

Відтак, ми можемо підкреслити, що емоційна функція мови полягає в тому, що вона є універсальним засобом вираження унікального неповторного внутрішнього світу людини. І цей світ розкривається мовними засобами: чим досконаліше мовець володіє мовою, тим виразніше, повніше, яскравіше постає перед людьми як особистість. Поряд з емотивністю тексту, у даний час, лінгвісти досліджують проблему зображення емоційно забарвленого мовлення в літературі, і в особливості проблеми засобів вираження емотивності на різних мовних рівнях, що є основним джерелом вираження емоційного і душевного стану літературних героїв, що і складає основу емотивності тексту.

Афро-американська література невід'ємна складова, один з найколеритніших проявів американської літератури, багатокультурної за своїм походженням, ідеями, стилями, перспективами. Афро-американська література пропонує свіжий

літературний погляд, новий підхід до розуміння та вирішення віковичних та болочих проблем, які є загальнолюдським, глобальним лихом. Афро-американській літературі притаманне колоритне емоційно забарвлене мовлення. Найвидагнішою афро-американською письменницею ХХ ст., чия творчість викликає захоплення, є Тоні Моррісон, лауреат Нобелівської премії за 1993 р. Т. Моррісон – майстер витонченої прози, поетичної, високої і водночас розмовно-жаргонної, витончений художник, що реалізує страшні картини рабства. Саме тому, ми зосередили нашу увагу на дослідженні засобів вербалізації емоцій у творі Тоні Моррісон «Улюблена».

Найкращий засіб передачі емоційних переживань у літературному творі, які являють собою складову частину культури будь-якого народу, є використання мовних засобів. Засоби вербальної концептуалізації емоцій у романі Тоні Моррісон «Улюблена» представлені одиницями різних мовних рівнів: фонетичному, морфологічному, лексичному, включаючи фразеологію, синтаксичному та графічному. Кожен з них має свою яскраву систему засобів вираження. У ході дослідження ми зосередили увагу на лексичному мовному рівні. Зауважимо, що найповніше емотивність досліджена на лексичному рівні. Слово володіє не тільки предметно-логічним змістом, а й наділене емоціональним та експресивним значенням, за допомогою якого людина виражає свої емоції, хвилювання, почуття.

Існують різні підходи щодо виділення та опису емоційного лексичного фонду мови, що зумовлено різним розумінням поняття «емотивності» та її місцем у семантичній структурі слова. Згідно з підходом до емотивності В.І. Шаховського, існує три групи лексики для мовної репрезентації емоцій: лексика, що називає емоції; лексика, що описує емоції; лексика, що виражає емоції. Семантика слів перших двох груп є нейтральною, із домінуванням в їхній семантичній структурі логіко-предметної семи; слова ж третьої групи є емотивними, репрезентованими двома різновидами: афективами як словами з емотивним значенням – це вигуки, лайлива, вульгарна і нецензурна лексика;

конотативами як словами з конотативним значенням (слова вторинної семантики), породженим логіко-предметним компонентом свого значення – це деривати, котрі утворені афіксами емотивно-суб'єктивної оцінки, семантичні деривати, сленг, жаргон тощо [22 с.50-105].

Наведемо приклади лексики, що виражають емоції з роману Тоні Моррісон «Улюблена»: «*Devil's confusion!*», «*Leave the place alone! Get the hell out!*», «*Is that damn dog lost his mind?*», «*Devil of a time keeping her off the stairs.*».

«*Good God.*», «*God bless her.*», «*Aw, Lord, girl!*», «*God damn it! Hush up!*», «*Them the feet you running on? My Jesus my!*», «*Wonder what God had in mind.*», «*Pray God it ain't turned bad,*» said Baby. «*And when you through, call me.*».

Семантичне призначення емотивної лексики полягає не тільки в номінації денотата, а й у вираженні емоційного ставлення мовця до нього, до предмета мовлення, до ситуації спілкування. Це й відрізняє емотивну лексику від номінативної, семантичним призначенням якої є предметно-логічна, тобто проста, неускладнена конотацією, номінація. Лексика називання та опису емоцій є за своєю семантикою нейтральною. Лексичний фонд власне емотивних засобів мови формують емотиви – спеціальні лексичні одиниці, що виражають емоції. У своїй семантичній структурі вони обов'язково містять емоційний компонент. У залежності від типу емотивної

семантики, всі емотиви поділяються на афективи, в яких емотивна семантика складає єдиний зміст семантики слова (Наприклад: *Aw! Yeah! Yep! Oh! No, uh uh! Uh huh!*), та конотативи, в яких емотивні семи супроводжують основне логіко-предметне значення: (Наприклад: *rascal, rogue, scamp*). Ці обидві групи лексики є емотивними як у мові, так і у мовленні. Однак є група слів, які в мові є нейтральними, але мають емоційний потенціал, що реалізується в процесі функціонування в мовленні.

Серед лексики, що виражає емоції, особливе місце займають вигуки. Деякі лінгвісти (Р.А. Бурдакова, Є.Є. Корді, А.А. Реформатський) вважають, що вигуки взагалі не мають предметно-логічного значення: не означають поняття, але виражають емоції. Наприклад: «*Dead!*», «*Devil's confusion!*», «*Not move!*», «*God damn it! Hush up!*», «*Leave the place alone! Get the hell out!*», «*And damn!*». У реченні вигуки виконують комунікативну й емотивну функції, що свідчить про їх важливу роль у мовленнєвому акті.

З розглянутого можна зробити висновки, що вербалізація емоцій на лексичному мовному рівні у романі Тоні Моррісон «Улюблена» – це складне багатопланове явище, зумовлене передусім різноманіттям емоційних переживань людини, що виражаються за допомогою мовних засобів і являють собою складову частину культури будь-якого народу.

Список використаних джерел

1. Бабенко Л.Г. Русская эмотивная лексика как функциональная система. - Свердловск, 1990 - 611 с.
2. Джобава, И. М. Эмотивность реагирующих реплик / И. М. Джобава // Англистика XXI века. Санкт-Петербург, 24 – 26 января 2006 г. – СПб.: Филологический факультет СПбГУ, 2007. – 730 с. – С. 64 – 73.
3. Изард Кэррол Е. Эмоции человека: [Пер. с англ.] / Кэррол Е. Изард; Под ред. Л. Я. Гозмана, М. С. Егоровой; Вступ. ст. А.Е. Ольшанниковой. - М.: Изд-во МГУ, 1980. - 439 с.
4. Ионова, С. В. Эмотивность текста как лингвистическая проблема: Автореф. дис. ... канд. филол. наук. – Волгоград, 1998. – 15 с.
5. Слюсарева Н.А. Функции языка // Лингвистический энциклопедический словарь / Гл. ред. В.Н.Ярцева, - М.: Сов. энциклопедия, 1990. - С. 564 - 565.
6. Шаховский В.И. О лингвистике эмоций // Язык и эмоции: Сб. науч. тр. / ВГПУ. - Волгоград: Перемена, 1995 - С. 3-15.
7. http://webreading.ru/prose_/prose_contemporary/toni-morrison-beloved.html